

JOSEPH CORNELI ALLÉE **Rinus Suijkerbuijk**

Mensen, dieren, dingen bestaan en om in 'mentsentaal' te kunnen begrijpen over welk onderwerp of voorwerp men spreekt heeft "men" het geven van namen uitgevonden. Oorspronkelijk sprak men over Jan of Piet die bij de eik, in het bos, aan de heide, aan een stuk braakliggende grond of de weg naar een naburig dorp enz. woonde. Naarmate het eigen dorp groeide ontstond de behoefte aan nadere informatie: was het Jan van de smid, van de bakker, was het lange, dikke, jonge, oude Jan? En woonde die Jan aan de rand van het Kloosterbos, Ravensbos, op de Platheide enz.?

Toponymie

Tegenwoordig is de plaatsnaamkunde (toponymie) een serieuze aangelegenheid; men wil graag weten waar een bepaalde naam vandaan komt, wat die betekent. Sommige namen als Kerkstraat, Schoolstraat, Stationsweg, Rijksweg, Provinciale weg lijken duidelijk genoeg; de aanduiding 'Nieuwe weg' is erg tijdgebonden.

In feite berust het gebruik van namen op afspraken die mensen in een gemeenschap in een bepaalde periode bewust of onbewust maakten.

In Houthem is de benaming 'Kromme Steeg' onbetwist al eeuwen oud en duidelijk voor iedereen, al is de term 'steeg' op grote gedeelten voor de inmiddels gegroeide veldweg ietwat misleidend. Diezelfde ontwikkeling onderging het 'Kallebergsvoetpad' dat in de loop der tijd werd opgewaardeerd tot 'Van Caldenborghsweg' (en deels verdween door de aanleg van de autoweg). Wanneer welke Kallenberg de naam voor het voetpad kreeg toebedeeld is echter nog een (voor mij) open vraag.

Officiële straatnamen

Naarmate de bevolking en de administratie daarvan toenam, werd de behoefte aan eenvormige naamgeving groter. De gemeenteraad van Houthem, en na 1940 van Valkenburg-Houthem, ging ertoe over om officieel de benaming van straatnamen vast te leggen. Dat was ook wel nodig omdat in de 'gefuseerde' gemeente dezelfde benamingen als Dorp-/Kerk-/Schoolstraat bleken voor te komen en aanleiding tot vergissingen en verwarring gaven. Voor een oplossing zoals in Gulpen gekozen, waar een Reijmerstokkerdorpsstraat ontstond voelde men niet veel. Simpel houden: 'Houthemervillaweg' wordt 'Broekhem', en het aloude Strabach, waaraan 'Strabeek' haar naam dankt, wordt ook 'Broekhem'. Zoals bij steeds uitdijende werkzaamheden en taken voor de gemeenteraad en gemeentelijke overheid ontstaan er adviescommissies, worden externe adviseurs ingehuurd; dus werd een commissie straatnaamgeving in het leven geroepen. En deze adviseert in navolgende situatie waarbij aan onbenoemde veldwegen en nieuw aan te leggen straten/pleinen enz. in de buurt van het te restaureren Kasteel St. Gerlach een toepasselijke naam verleend dient te worden.

Totstandkoming naamgeving

De commissie straatnaamgeving stelt, onder vice-voorzitterschap van Jan Notten, in haar openbare vergadering van 11 oktober 1995 voor om de toegangsweg naar kasteel St. Gerlach de naam “**Joseph Corneli Allée**” te geven en dat besluit te publiceren, waarmee B en W op 31 oktober 1995 akkoord gaat (geparafeerd door burgemeester en vier wethouders).

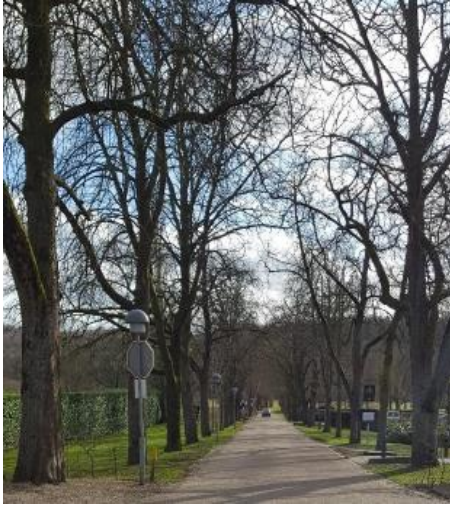
Bij die vergadering van 11 oktober 1995 was ook Camille Oostwegel aanwezig die een pleidooi hield voor deze naamgeving. Belangrijk omdat daarmee een eerbetoon wordt gegeven aan de familie Corneli, oud kasteelbewoners; ook is het - internationaal gezien - klantvriendelijker [chiquer] om dit ‘Allée’-adres te gebruiken dan ‘Onderstestraat’ [voorheen Kroddel-, Quade- of Vuijlstraat].

De Heemkundevereniging Houthem-St. Gerlach heeft aangedrongen op de introductie van de naam “**Ingendael**”, zodat besloten wordt om over deze naamgeving deze vereniging nog te horen op 15 november, terwijl Jan Notten toezegt om een korte historische beschrijving over deze persoon (Joseph Corneli) aan de commissiesecretaris te laten toekomen.

De toegezegde beschrijving door Jan Notten noch een verslag over de bespreking met de Heemkundevereniging is gevonden. Overigens is de zoektocht naar gegevens over deze naamgeving in het openbare archief van de Gemeente Valkenburg aan de Geul een feitelijk ondoenlijke bezigheid; slechts met de hulp van de gepensioneerde ex-archivaris Van der Meij lukte het om nog enkele (ten onrechte niet vernietigde stukken!) te traceren.

B en W brengen op 9 juli 1995 (zal wel 1996 moeten zijn) ter openbare kennis dat zij hebben besloten tot de naamgevingen:

1. **Joseph Corneli Allée**, de toegangsweg vanaf de provinciale weg St. Gerlach naar het kasteel St. Gerlach (besluit d.d. 31.10.1995)
2. **Norbertinessenhof**, de toegangsweg vanaf de Onderstestraat naar de nieuwe appartementen en het daaraan grenzende pleintje (besluit d.d. 11.06.1996)
3. **Proost Cauwenberg**, appartementsgebouw aan de Norbertinessenhof (besluit d.d. 11.06.1996)
4. **Ingendael**, het natuurgebied gelegen tussen de Wolfsdriesweg en de Klaterstraat (besluit d.d. 11.06.1996).

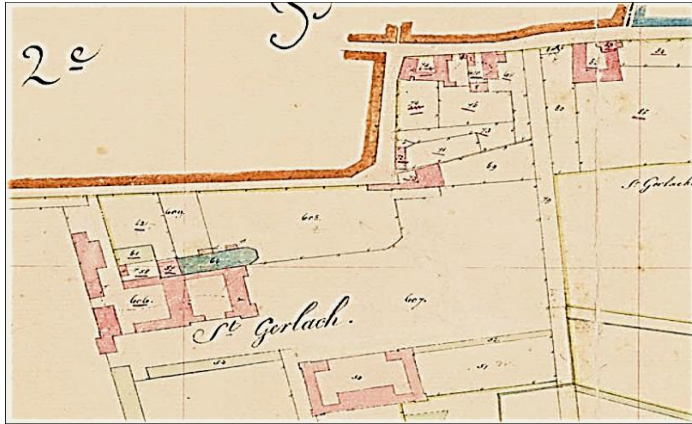
Joseph Corneli Allée, 2022

Waar ligt de Joseph Corneli Allée?

De toegangsweg naar Château St. Gerlach vanaf de Provinciale weg, naast het huidige Burgemeester Quicx établissement, schuin tegenover de 'Vauwerstraat'. Op de Villaretkaart van omstreeks 1745 is te zien dat deze weg oorspronkelijk niet de toegangsweg naar het Adellijk klooster St. Gerlach was, maar een gewone veldweg was leidende naar de beemden. En die situatie is omstreeks 1840 (zie uitsnede uit de eerste officiële kadasterkaart) niet veranderd.

Gedeelte uit Villaretkaart 1745

Gedeelte uit kadastrale kaart 1840

Uit beide kaarten uit ca. 1745 en 1840 is weliswaar een behoorlijke verandering in bebouwing en tuin/parkaanleg rondom het klooster/kasteel te concluderen, maar ook dat de huidige Corneli-allée niet de hoofdtoegangsweg tot het complex was.

Pas nadat Corneli omstreeks 1854 de 'Kerkweg' had aangelegd ter vervanging van een gedeelte van de oorspronkelijke 'Quadestraat' (dat hij, geruild met de gemeente, bij zijn landgoed voegde) werd deze landweg van passende bomenrij voorzien, waardig om daarna een fraai uitzicht te bieden op het aanzicht van zijn schitterende behuizing.

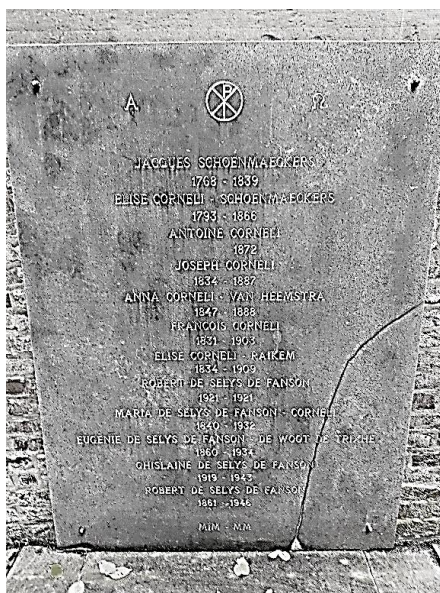

Gedeelte uit stafkaart 1907/1924

Wie was Joseph Corneli?

Nu Jan Notten geen beschrijving heeft gegeven van deze voor Houthem-St. Gerlach zo belangrijke figuur, dat er een allée naar hem vernoemd moest worden, moeten we zelf maar op zoek gaan.

Gelukkig staat zijn naam vermeld op een gedenksteen waarop de namen van de overleden voormalige kasteelbewoners zijn ingebeiteld. Deze gedenksteen bevindt zich aan de oostelijke buitenzijde van de privatieve 'graf tombe' waarin de overledenen werden bijgezet. (Overigens staan niet alle namen van de in deze grafkapel bijgezetten vermeld; zo ontbreken in Stockholm overleden kinderen van de familie de Selys, die hier hun laatste rustplaats vonden). Inmiddels zijn alle stoffelijke resten in 1999 gecremeerd). De eigendom van de grafkapel was overgedragen aan het Houthemse kerkbestuur en restauratie¹ was dringend noodzakelijk, zodat deze tegelijk met de kerkrestauratie kon worden aangepakt.

Joseph Corneli (1834-1887) en zijn echtgenote, Anna Corneli-van Heemstra (1847-1888) hebben op deze gedenksteen een plaats gevonden boven zijn broer François Corneli (1831-1903) en diens echtgenote Elise Corneli-Raikem (1834-1909).

In een uittreksel uit het Straatnamenboek Valkenburg a/d Geul uit 2004 wordt t.a.v. de 'Joseph Corneli allée' een tweetal (vader Anton en zoon Frans) ge-

¹ Ir. P.A.M. Mertens, De Grafkapel van Houthem-St. Gerlach in: 't Sjtjelke (1999) nr. 12 p. 1-17.

noemd, zonder dat medegedeeld wordt dat de allée naar vader **en** zoon vernoemd is. En de jongste zoon, Joseph (zo in alle Franstalige stukken genoemd) wordt zelfs helemaal niet in de motivering in het Straatnamenboek genoemd. Zou de gemeente dan de allée (Franstalig voor de Nederlandse laan) naar de in Tours verbleven vicomte² vernoemd hebben?

Herinneringen van Maria Anna Tilmans-Philippens

Veel van de wetenswaardigheden over de familie Corneli zijn overgeleverd door de publicatie van een 'Herinneringsboek'³ geschreven door Maria Anna Tilmans-Philippens (1865-1956) die als dienstbode bij de familie Corneli werkzaam was. Veel eigen herinneringen aan Joseph Corneli kan zij niet gehad hebben, immers toen zij geboren werd, was Joseph al 30 jaar, en toen zij 3 jaar oud was, huwde Joseph in Baarn (en niet in Egypte zoals Anna ons wil doen geloven) met baronesse van Heemstra en ging in Tours wonen op zijn Château Beaujardin. Veel van hetgeen zij over zijn verblijf in Houthem (dierentuinaanleg bijvoorbeeld) vermeldt, zal zij wel als orale geschiedenis van haar ouders enz. te horen hebben gekregen.

Domein Beaujardin te Tours

Aan het kasteel en de diertuin van Beaujardin te Tours heeft Jean-Louis Choisel⁴ in 2014 een uitvoerige studie gewijd (dankzij Internet en Fons Heijens bekend geworden) waarbij een indrukwekkend beeld geschetst wordt van een erudiet, reislustig en natuur nieuwsgierig mens. Hij 'importeerde' vogels, knaag- en andere exotische dieren, niet alleen om deze in zijn Zoo te kunnen tonen, maar ook om er onderzoek mee te doen: acclimatiseren, kruisen enz. en om zijn bevindingen te publiceren. Op 5 juli 1862 was het Domein Beaujardin te Tours, ter grootte van 21.68.30 ha te koop aangeboden voor 180.000 Francs. Wanneer Joseph Corneli en Anna Baronesse van Heemstra dat kasteel gingen bewonen/kochten is nog onduidelijk. Na hun huwelijk zou het echtpaar eerst een periode het kasteel Groeneveld te Baarn van de adellijke familie van Heemstra bewoond hebben, totdat Joseph, om gezondheidsredenen, naar aangeneramer oorden moest verhuizen.

Joseph overleed te Tours in 1887 en zijn weduwe, op 41-jarige leeftijd, in 1888 eveneens in Tours. Hun stoffelijke resten werden in de familiegrafkapel naast de kerk te Houthem-St. Gerlach bijgezet.

² Fr. [Lat. vicecomes = ondergraaf]: burggraaf, jonkheer; adellijke titel in Frankrijk. Zo werd hij in Frankrijk genoemd, hoewel hij zelf die titel nooit gebruikte.

³ Maria Anna Tilmans-Philippens, Herinneringen uit mijn kinderjaren van het jaar 1875 van mijn geboortedorp Houthem-St. Gerlach, geschreven in 1952 en in 't Sjtgelke gepubliceerd in nrs 6 t/m 19 tussen december 1996 en mei 2003.

⁴ Zie voor zeer uitgebreide informatie daarover: <https://beaujardin-tours.monsite-orange.fr/> en [https://fr.wikipedia.org/wiki/Ch%C3%A2teau_de_Beaujardin_\(Tours\)](https://fr.wikipedia.org/wiki/Ch%C3%A2teau_de_Beaujardin_(Tours)).

Château de Beaujardin

Conclusie

Dat de Joseph Corneli Allée een eerbetoon zou zijn aan de op 9 juni 1835 in Rimborg geboren Joseph (Maria Martinus Josephus Hubertus) Corneli, betwijfel ik ten zeerste. Als bewoner van het kasteel in Houthem woonde hij daar veel korter dan zijn vader of broer, terwijl hij nooit burgemeester was of een belangrijke positie in het Limburgse vervulde.

Het gevoel ontstaat dat de naamgeving zich minder bezighield met de historische belangrijkheid van de eerste civiel eigenaren/bewoners van het kasteel (die bovendien in 1808 de huidige St. Gerlachuskerk aan de gemeente Houthem schonken). Sleijnen en Schoenmaeckers, Joannes, Jan, Anton of Frans, dat zijn toch geen namen die je een francofiële eigenaar van een Château kunt aandoen. De familie Corneli was ook eigenaar geweest, evenals de Selys de Fanson. Maar **“Robert de Selys de Fanson Allée⁵”** past slecht op een straatnaambordje, en Frans Corneli (de langjarige burgemeester) laan/allée klinkt ook al niet zo château-achtig. Dan maar Joseph Corneli, want alle Cornelis zullen toch wel ergens ‘Josephus’ in hun voornamen hebben gehad!

Dat uiteindelijk de naam van Joseph Corneli aan de laan gegeven werd is naar mijn mening meer toeval, dan dat er echt bedacht werd dat de vicomte Corneli van Château Beaujardin te Tours daarmee geëerd werd.

Aan diens historische betekenis zou meer aandacht gegeven moeten zijn.

⁵ Baron Robert de Selys de Fanson (* Warschau 8.11.1925 en + Brussel 23.07.1979), bleef ongehuwd en legateerde al zijn onroerende goederen bezuiden de weg van Meerssen naar Valkenburg aan de R.K. Kerk te Houthem-St. Gerlach, dus kasteel, pachtboerderijen, landerijen Ingendael enz. Zonder zijn genereus gebaar was er gegarandeerd geen schatkamer, dagkapel, verbouwd kasteel en hoogstwaarschijnlijk ook geen trotse Houthemse Château-eigenaar gekomen. Houthem-St. Gerlach is hem veel dank verschuldigd en zou dat in de naamgeving van een imposante allée blijvend hebben kunnen erkennen.